

Шевчишен Артем Вікторович,
професор кафедри кримінального
процесу Національної академії
внутрішніх справ, доктор юридичних
наук, доцент

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМУ КОНФІСКАЦІЇ МАЙНА, НАБУТОГО ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Органу досудового розслідування не завжди відомо про розмір доходу, який одержаний у результаті вчинення злочину. У зв'язку з цим орган досудового розслідування зобов'язаний в окремих випадках встановлювати обставини, які передбачені пунктом 6 частини 1 статті 91 КПК України в сукупності та вживати всіх передбачених чинним законодавством заходів щодо отримання доказів злочинного походження грошових коштів та майна, а також доходів від них. Правоохоронними органами не застосовується спеціальна конфіскація щодо майна, належного третім особам (довіреним особам, близьким родичам), яке набуто внаслідок вчинення вигодонабувачем злочину. Практично – спеціальна конфіскація застосовується судом щодо предмета злочину, який безпосередньо вилучається органом досудового розслідування під час проведення слідчих (розшукових) дій (що унеможливує відшкодування завданої шкоди державі, внаслідок вчинення злочину).

Слід зазначити, що гроші, цінності чи інше майно, які здобуті злочинним шляхом, підлягають спеціальній конфіскації лише винятково за наявності обвинувального вироку суду (а до цього часу діє презумпція невинуватості особи, яку обвинувачують у вчиненні злочину). Для винесення вироків, які б дозволили здійснити конфіскацію необхідно довести, що доходи здобуті саме злочинним шляхом, що нашоувхується на ряд відсутність необхідного унормування такого процесу. Наприклад, у законодавстві України відсутня дефініція поняття «доходи». Водночас, загальноприйнятою є класифікація доходів на активні (отримуються внаслідок укладення договорів купівлі-продажу, обміну тощо) та пасивні, які не потребують постійної

участі особи в їх створенні та вимагають попередніх вкладень коштів чи зусиль (проценти, дивіденди, роялті тощо). У цьому випадку доходами від майна, одержаного внаслідок вчинення злочину, можуть бути ті, які отримані від реалізації такого майна, а також від його використання. У першому випадку передбачається отримання одноразового доходу внаслідок відчуження майна (укладення договору купівлі-продажу, ренти, дарування, обміну тощо) з позбавлення права власності на нього вигодоодержувача чи його довірених осіб. У такому випадку окрім доведення обставин, що майно одержане внаслідок вчинення злочину, необхідно довести факт одержання доходу від реалізації вказаного майна.

Також, саме формулювання у пункті 6 частини 1 статті 91 КПК України «доходами від такого майна» викликає певні сумніви, оскільки вигодоодержувач може отримати доходи не лише від майна, набутого внаслідок вчинення злочину, але й від грошових коштів внаслідок прямих інвестицій з метою одержання прибутку від діяльності підприємства, укладення договорів позики, банківського вкладу тощо.

Водночас, у проект Закону України від 14.06.2016 № 4811 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення дієвих механізмів, спрямованих на виявлення майна, набутого злочинним чи іншим неправомірним шляхом, запобігання його використанню всупереч інтересам суспільства і держави» вносились пропозиції щодо звернення в дохід держави грошових коштів, цінностей та іншого майна, які одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення, до ухвалення вироку суду з рішенням про конфіскацію. Проте, Верховною Радою України не підтримано зазначених пропозицій з огляду на суттєві недоліки (його положення суперечать презумпції невинуватості та обов'язку сторони обвинувачення доводити винуватість особи; не передбачено чітких гарантій для власника майна щодо вчасного його повідомлення про конфіскацію та його можливості підготуватися для захисту тощо).

За таких умов видається, необхідно внести відповідні зміни до пункту 6 частини 1 статті 91 КПК України, зазначивши, що у кримінальному провадженні підлягають

доказуванню «обставини, які підтверджують, що грошові кошти та майно, які підлягають спеціальній конфіскації, одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від них...».

Запровадження механізму цивільної конфіскації, за умови врахування та виправлення суттєвих недоліків та суперечностей у законопроекті, є виправданим, оскільки: від моменту початку кримінального провадження до винесення вироку суду, може пройти кілька років, і за цей період зацікавленими особами можуть бути вжиті заходи щодо реалізації грошових коштів, цінностей чи іншого майна, які спрямовані на те, щоб унеможливити в подальшому застосування інституту спеціальної конфіскації; така процедура зумовить можливість повернути грошові кошти, цінності чи інше майно, які були набуті злочинним шляхом в дохід держави.

Фактично, доказування обставин, які підтверджують, що грошові кошти та майно, одержані внаслідок вчинення злочину та/або є доходами від них, має важливе практичне значення, оскільки виступає підставою для застосування інституту спеціальної конфіскації. Тобто, за умов проведення органом досудового розслідування належного документування злочинної діяльності осіб та отримання доказів вказаної обставини, збільшаться надходження до державного бюджету.

Хавронюк Микола Іванович,
професор кафедри кримінального
та кримінального процесуального права
Національного університету «Києво-
Могилянська академія», доктор
юридичних наук, професор

ВИЗНАЧЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ У КК УКРАЇНИ

1. Безумовно, після Перемоги над РФ, Україна зіштовхнеться з низкою економічних, політичних та соціальних проблем, викликаних війною і посилених корупцією, яка найближчим часом не зникне.

Корупція – це конкретні небезпечні для суспільства, протиправні, винні діяння, що масово вчиняються відповідними